

БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

*МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ*

**COMBAT HORTING AND ACTIVITIES
OF UKRAINIAN LAW ENFORCEMENT
AUTHORITIES**

ІРПІНЬ – 2022

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ТА МИТНОЇ СПРАВИ
КАФЕДРА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

***МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ***
**БОЙОВИЙ ХОРТИНГ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ
ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ**

**03–04 січня 2022 року
м. Ірпінь**

*Рекомендовано до друку Науково-методичною колегією
Національної федерації бойового хортингу України
(протокол від 08.01.2022 № 11).*

Організаційний комітет конференції

Голова оргкомітету:

Чмелюк В. В. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, полковник податкової міліції, учасник бойових дій.

Голова науково-методичної ради оргкомітету конференції:

Єрмоєнко Е. А. – професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, кандидат педагогічних наук, президент Національної федерації бойового хортингу України, Заслужений працівник фізичної культури і спорту України, Заслужений тренер України, майстер спорту України міжнародного класу, майор десантно-штурмових військ ЗС України, учасник бойових дій.

Заступники голови оргкомітету:

Гришук В. Л. – кандидат юридичних наук, начальник кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, підполковник податкової міліції, учасник бойових дій;

Бухтіяров О. А. – кандидат юридичних наук, заступник начальника кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій.

Члени оргкомітету:

Параниця С. П. – кандидат юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету, учасник бойових дій;

Антоненко С. А. – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, професор кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Бадьора С. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету;

Гарбовський Л. А. – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правоохоронної діяльності Державного податкового університету.

Є80 Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 03–04 січня 2022 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Державний податковий університет [та ін.]. – Ірпінь, 2022. – 1738 с.

Збірник містить наукові роботи учасників конференції, дослідження з педагогіки, психології, філософії, історії, теорії і методики викладання бойового хортингу, проведені відповідно до угоди про співпрацю між Національною федерацією бойового хортингу України та Державним податковим університетом. Матеріали представляють узагальнені результати досліджень у напрямі теоретичних та практичних аспектів удосконалення професійних компетентностей фахівців бойового хортингу у системі правоохоронних органів України.

Матеріали подаються мовою оригіналу. За достовірність фактів, статистичних та інших даних, точність формулювань і висновки несуть відповідальність автори матеріалів.

МЕТОДИ ОЗНАЙОМЛЕННЯ СПОРТСМЕНІВ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ З ЕЛЕМЕНТАМИ ПОЧАТКОВИХ ВІЙСЬКОВИХ ЗНАНЬ

ЄРЬОМЕНКО Едуард Анатолійович
Державний податковий університет

***Анотація.** У даній науковій статті описана методика проведення занять з початкової військової підготовки для спортсменів бойового хортингу, охарактеризовано військово-патріотичне виховання та спортивно-прикладна підготовка учнів засобами бойового хортингу, визначено особливості виховного та оздоровчого призначення навчально-тренувальної програми бойового хортингу для учнів школи і студентів закладів вищої освіти, з якими проводяться заходи військово-патріотичного спрямування, проаналізовано методи та форми фізичного виховання дітей та молоді із застосуванням військово-патріотичних засобів сучасного національного виду спорту бойового хортингу та підходи до визначення сутності, змісту і завдань військово-патріотичне виховання української молоді, оздоровленні та формування готовності до захисту України. Зазначено, що завдання військово-патріотичного виховання засобами бойового хортингу: оволодіння основними навичками збереження особистої та колективної безпеки, надання само- і взаємодопомоги в екстремальних ситуаціях, зміцнення морально-вольового стану та фізичного розвитку учнів, ознайомлення з основами рятувальної справи, надання загальної та спеціальної фізичної підготовки для служби в підрозділах силових структур держави – у Збройних Силах України, підрозділах Міністерства надзвичайних ситуацій України та Міністерства внутрішніх справ України, виховання екологічної культури учнів, активна участь у діяльності організації бойового хортингу як в Україні, так і за її межами. Відповідно до програми військово-патріотичного виховання засобами бойового хортингу проводиться робота з накопичення навчально-методичної бази, а також існують різні форми проведення занять: теоретичні заняття різноманітного виховного напрямку; практичні навчально-тренувальні заняття з виду спорту; тренування з прикладного розділу бойового хортингу; туристські подорожі, відвідування історичних місць, а також місць козацької слави; участь у календарних спортивних змаганнях.*

***Ключові слова:** методика проведення занять, початкова військова підготовка, військово-патріотичне виховання, спортивно-прикладна підготовка, бойовий хортинг, захист України.*

Актуальність наукового дослідження. Тактична підготовка є найважливішим розділом початкової військової підготовки молоді. Знання, вміння і навички, отримані учнями під час вивчення Статутів Збройних Сил України, на заняттях з вогневої та стрійової підготовки, військової топографії, цивільної оборони та фізичної культури, удосконалюються в ході тактичної підготовки.

Теоретичні заняття проводяться в класі, військовому кабінеті з використанням макета місцевості, плакатів, схем. Практичні і тактико-стрійові заняття проводяться на обладнаних навчальних містечках і тактичних полях [1–11; 19–32]. Основними методами навчання на заняттях є практичний зразковий показ керівника занять (помічника керівника) з коротким поясненням, повторення учнями показаного прийому, дії, перевірка правильності їх виконання і наступне тренування до повного засвоєння.

На тактико-стрійове заняття, крім того, для відпрацювання навчального питання створюється тактична обстановка і прийоми, дії виконуються, як правило, в складі відділення спочатку за елементами, а потім в цілому. Помилки, допущені учнями, можуть виправлятися без зупинки заняття, шляхом подачі додаткових команд (сигналів) або з зупинкою і повторенням прийомів, дій після роботи над помилками. Кращий метод виправлення помилок – це показ з подальшою тренуванням учнів.

Тактична обстановка створюється в такому обсязі, який необхідний для свідомого засвоєння досліджуваного прийому, дії. Позначення дій противника може здійснюватися заздалегідь підготовленими учнями. При цьому використовуються мішені і макети вогневих засобів і техніки [12].

Виклад основного матеріалу. Під час проведення занять з учнями закладів загальної середньої освіти навчальні питання відпрацьовуються одночасно з усіма учнями або по черзі з кожним відділенням, а на заняттях зі студентами закладів вищої освіти – одночасно з усіма відділеннями під керівництвом командирів відділень.

Методика проведення занять з початкової військової підготовки. Під час підготовки учнів до занять на навчальному містечку або тактичному полі, необхідно ознайомити їх з положеннями Бойового статуту, нагадати їм обов'язки солдата і заходи безпеки. Для цього використовують плакати, макет місцевості, навчальні діафільми та кінофільми. Рекомендується дати завдання учнем прочитати літературу, яка сприяла б поглибленню їх теоретичних знань і підвищила б інтерес до досліджуваного питання.

Важливим моментом є підготовка навчального містечка, тактичного поля або місцевості, їх обладнання для забезпечення якісного відпрацювання навчальних питань.

Дуже важливо, щоб використовувалися існуючі природні перешкоди, місцеві предмети. Якщо на навчальному містечку і поблизу його недостатньо природних предметів, можна виготовити макети орієнтирів, перешкод тощо.

Пересування до місця практичних і тактико-стройових занять і назад, доцільно використовувати для відпрацювання дій за сигналами оповіщення, подолання заражених ділянок місцевості, нормативів.

На початку заняття керівник оголошує тему, мету заняття, ставить загальне завдання учнем і вказує кожному відділенню місце занять. Прибувши до місця заняття, командир відділення (помічник) оголошує навчальні питання, перевіряє знання учнями статутних вимог, доводить до них відповідну тактичну обстановку і приступає до відпрацювання першого навчального питання. Спочатку він показує виконання дії в цілому, потім за елементами [33–48]. Навчивши дій під час виконання одного прийому, командир відділення в такій же послідовності відпрацьовує інші. Закінчивши відпрацювання дій за елементами, він приступає до тренування учнів по всьому питанню в цілому.

Командир відділення послідовно спостерігає за кожним учнем, таким чином вчить одного, а тренує всіх, перебуваючи на такому місці, звідки зручніше спостерігати за діями учнів.

Після закінчення заняття командир відділення (помічник) робить розбір, на якому оцінюються дії кожного учня, вказує, що необхідно зробити для усунення недоліків, і дає завдання додому; після цього доповідає керівнику про закінчення заняття.

На практичних і тактико-стройових заняттях дуже важливо не тільки тренувати учнів правильним і швидким діям, але і формувати у них морально-бойові якості, необхідні майбутньому захиснику Батьківщини (сміливість, мужність, стійкість, рішучість, готовність до виконання наказу тощо).

Вивчення теми “Озброєння і бойова техніка військової частини (підрозділу)” проводиться на показному занятті, де учні знайомляться з призначеннями, тактико-технічними характеристиками бойової техніки і озброєння, їх бойовими можливостями. Час його проведення визначають військові комісаріати разом з органами народного і професійно-технічної освіти та узгоджують з начальником гарнізону (командиром військової частини), потім доводять до директорів закладів освіти. З метою професійної орієнтації учнів-юнаків доцільно таке заняття організувати у військових закладах освіти.

Це заняття рекомендується проводити в перші тижні навчального року одночасно з усіма учнями, які тільки починають вивчення основ військової науки. Воно є для них важливим спонукальним мотивом серйозного ставлення до освоєння програми першого етапу підготовки до військової служби.

Пізнавальна і виховна ефективність заняття залежить від його організації. Відповідно до плану шефської роботи військовому керівнику необхідно заздалегідь ознайомити командування частини (підрозділу) з вмістом, навчальними і виховними цілями заняття і спільно уточнити порядок його проведення [49–62]. Якщо заняття проводиться одночасно для декількох закладів освіти району (міста), питання його організації з командуванням військової частини уточнює представник районного, міського відділу народної освіти.

На занятті організовується кілька навчальних місць за видами озброєння і військової техніки. На кожному навчальному місці повинні знаходитися підготовлені для заняття офіцери і сержанти, які будуть представляти і демонструвати зразки озброєння і військової техніки.

З огляду на, те, що це перше заняття з тактичної підготовки, у вступній педагогічній промові важливо зупинитися на тематиці змісту тактичної підготовки частини (підрозділу). Після цього учням оголошується порядок організації занять і вони взводами (за відділеннями) розходяться по своїх навчальних місцях.

Говорячи про конкретне озброєння і військову техніку, слід підкреслити їх відмінні бойові властивості і перевагу над аналогічними зразками, які перебувають на озброєнні іноземних армій.

У висновку заняття бажано повідомити, що озброєння і військова техніка у разі правильного догляду і вмілого поводження з ними безвідмовні в дії і в руках воїнів, що освоїли їх, є потужним засобом ураження противника.

Тему “Організація і бойові можливості мотострілецького відділення” учні вивчають на декількох заняттях. На першому з них вони знайомляться з організацією, штатним озброєнням, бойовою технікою та бойовими можливостями мотострілецького відділення. У них формуються впевненість в надійності озброєння відділення та ефективності його застосування в бою, особиста відповідальність за підготовку відділення до бою.

Заняття рекомендується почати з розповіді про те, що організаційна структура підрозділу залежить від його бойового призначення. Мотострілкове відділення – це нижчий тактичний підрозділ. У мотострілкових військах воно організаційно входить до складу мотострілецького взводу.

Для розгляду організації та озброєння відділення використовується підготовлена до заняття схема. Спочатку розповідається про склад, штатному озброєнні мотострілецького відділення на бойовій машині піхоти (БМП), вказується відмінність його від відділення па бронетранспортері (БТР). Під час ознайомлення учнів з призначенням та обладнанням БМП дуже важливо підкреслити, що БМП за своїми бойовими якостями перевершує аналогічні машини іноземних армій. Учні повинні дізнатися, що БМП (БТР) є колективним засобом боротьби, що вимагає від особового складу високої технічної грамотності і бойової злагоженості, дисципліни і згуртованості. Для переконливості можна привести приклад з бойового досвіду або вчення.

При вивченні бойових можливостей відділення спочатку дається їх визначення і повідомляються умови, від яких вони залежать. Особливо слід розглянути їх залежність від ступеня навченості і політико-морального стану особового складу.

Розповідаючи про вогневі і маневрові можливості відділення, потрібно навести приклади з досвіду Другої світової війни, війни в Афганістані, інших локальних війн та збройної агресії Росії на сході України. Потім робиться висновок про те, що мотострілкове відділення здатне в складі взводу наступати і оборонятися, самостійно вести розвідку, діяти в охороні і виконувати інші завдання [63–78]. Для успішного виконання бойових завдань в сучасному бою від особового складу відділення потрібно високу професійну майстерність, узгодженість в діях і взаємна виручка. Тому воїни Збройних Сил повинні обов'язково опанувати суміжні професії і надавати допомогу один одному в бойовому навчанні та службі. Кожен фахівець відділення повинен вміти вести вогонь з автомата, гранатомета, ручного кулемета. Командир відділення повинен вміти водити бойові транспортні засоби.

На другому занятті учні знайомляться з організацією та озброєнням піхотного (мотопіхотного) відділення іноземних армій. У вступному повідомленні рекомендується пояснити їм, що знання противника є важливим елементом прийняття рішень на бій і неодмінною умовою усвідомлених і ініціативних дій солдата в бою. Для переконливості можна привести поради запорозьких козаків, які говорили: “Знай, в чому сила і в чому слабкість противника, бо знання сили і незнання слабкості супротивника призводить до паніки, знання ж слабкості і незнання сили противника до безпечності”. Обидві ці крайнощі по відношенню до супротивника з боку командирів і рядових воїнів, як свідчить історія воєн, таїли в собі можливості поразки. Ці висновки підтверджуються також досвідом бойових дій в роки будь-яких збройних конфліктів.

При розгляді питання про організацію піхотного і мотопіхотного відділень зазначається, що відмінність їх полягає в тому, що мотопіхотне відділення має на озброєнні бойові транспортні засоби, а піхотне пересувається на автомобілі. З використанням задалегідь підготовленої схеми або діафільму учнем розповідається про штатному складі відділення і називаються основні тактико-технічні характеристики озброєння (калібр, маса, прицільна дальність стрільби, скорострільність, ємність магазину). Дуже важливо дані характеристики порівнювати з характеристиками аналогічного мотострілецького відділення армії України, підкреслюючи перевагу останніх.

Розповідь про тактику дії відділення в наступі поєднується з показом на схемі дій маневреної і вогневої груп, БМП (БТР) під час атаки об'єкта. При цьому увагу учнів звертається, на можливість призначення рубежу переходу в атаку в 100–150 м від об'єкта атаки. Крім того, хто навчається роз'яснюється порядок настання відділення на БМП (БТР) спільно з танками.

При ознайомленні учнів з діями відділення в обороні використовується відеофільм, виготовлена схема розташування особового складу і БТР на позиції відділення. Учні повинні засвоїти, що вогневим групам відділення призначаються рівні ділянки на основній і запасній позиціях, а відстань між поодинокими окопами не перевищує 10 м, між парними – 20 метрів, для БТР викопується укриття.

Керівник заняття також розповідає про дії відділення в період вогневої підготовки і після її закінчення, під час знищення противника, що наступає на позицію відділення. На закінчення учні

підводяться до висновку про важливість виконання найпершим обов'язки солдата – знати противника, вести постійне спостереження за ним. Солдат, екіпаж, розрахунок, постійно ведуть розвідку противника, що оцінюють його дії, мають більше шансів на перемогу, ніж ті, хто діють з волі обстановки.

В ході першого заняття під час вивчення теми "Основи бойових дій", учні отримують уявлення про сучасний загальновійськовий бій, його характерні риси та зміст. У вступному поясненні їм розкривається поняття про бій як єдиний засіб досягнення перемоги над противником.

Даючи характеристику бою, керівник пояснює, чому сучасний бій є загальновійськовим, розкриває такі його риси, як висока маневреність, напруженість, швидкоплинність, швидкі різкі зміни обстановки і різноманітність застосовуваних способів його ведення. Вельми повчальним може бути розповідь, супроводжуваний показом фрагментів діафільму або кінофільму [79–88]. Учням пояснюється, що характер бою залежить від засобів боротьби, які застосовуються в ході його, і якісного складу військ, які беруть участь у ньому.

Сучасний загальновійськовий бій вимагає надзвичайно високої напруги моральних і фізичних сил і ініціативи. Щоб перемогти в такому бою, необхідно володіти прийомами і способами ведення бою, знати і вміло застосовувати свою зброю і бойову техніку.

Все це дає можливість учнем зрозуміти, чому кожен воїн Збройних Сил повинен майстерно володіти зброєю і технікою, і усвідомити свої завдання з підготовки до військової служби.

Для ознайомлення учнів із засобами ураження противника, їх умовними тактичними позначеннями використовуються плакати, діафільми, схеми. При цьому підкреслюється, що в бою з застосуванням тільки звичайних засобів ураження головним є вогонь артилерії, танків і БМП в поєднанні з ударами авіації. Якщо ж в бою використовується ядерна зброя, то вони є головним засобом ураження противника. Учні повинні засвоїти, що під час застосування тільки звичайних засобів ураження характер сучасного загальновійськового бою залишається таким же напруженим і рішучим.

Для характеристики видів бою рекомендується показати фрагменти діафільму або заздалегідь підготувати відповідну тактичну обстановку на макеті місцевості для демонстрації настання і оборони. Під час роз'яснення суті настання важливо підкреслити, що тільки рішучим наступом можна домогтися повного розгрому противника.

На другому занятті учні розглядають умови, під час яких забезпечується успішне виконання бойових завдань. Спираючись на знання учнями характеру сучасного загальновійськового бою, необхідно з'ясувати, які вимоги пред'являються до підготовки воїнів, які якості треба виховувати в собі, готуючись до захисту Батьківщини. Досвід показує, що учні правильно відповідають на ці питання, називаючи відданість Батьківщині, вірність військовому обов'язку, рішучість, сміливість, презирство до смерті, фізичну, психологічну підготовку, вміння використовувати зброю та бойову техніку головними якостями воїна.

Глибокому усвідомленню необхідності посиленої підготовки до виконання бойових завдань сприяє ознайомлення учнів з такими умовами, що забезпечують перемогу в бою, як висока бойова готовність, своєчасне виявлення противника, раптовість і ініціатива, активність, підтримання тісної взаємодії в ході бою, уміле поєднання вогню з рухом і застосуванням маневру, вмілі дії вночі.

Послідовно розкриваючи кожен із перелічених умов, необхідно пояснити учнем його зміст, ніж або як ця умова досягається, і для переконливості підтвердити прикладом, стає ясно, які якості, необхідні для захисту Батьківщини, вони повинні виховувати в собі.

На третьому занятті учні отримують уявлення про похідний і бойовий порядок мотострілецького відділення. Під час розкриття сутності похідного порядку використовується схема або класна дошка. Увага учнів звертається на порядок розміщення воїнів відділення під час дій в пішому порядку і на БМП (БТР). Для цієї мети бажано використовувати фрагмент діафільму або кінофільму і пояснити вимоги, що пред'являються до похідного порядку. Дуже важливо переконати учнів у тому, що висока дисципліна особового складу та професійна підготовка – необхідна умова успішної дії підрозділу під час пересування в колонах.

У такій же методичній послідовності ведеться розповідь про бойовий порядок. Для наочності послідовних дій воїнів відділення рекомендується мати | на макеті місцевості єдину тактичну обстановку, яка демонструвала б похідний і бойовий порядок відділення.

Вивчення видів бойового забезпечення підрозділів зазвичай починається з його визначення. Учні засвоюють, що це найважливіша частина підготовки і ведення бою, що включає розвідку, захист від зброї масового ураження, маскування, інженерне і хімічне забезпечення, охорону. Потім послідовно розкривається мета кожного виду бойового забезпечення, його організація у відділенні і роль воїнів у його здійсненні. У ході розповіді необхідно на прикладах переконати учнів, що без знання і вміння

виконати обов'язки з бойового забезпечення солдат не може повноцінно підготуватися виконання бойових завдань.

Керівник підкреслює, що вести розвідку противника треба так, щоб попереджувати його дії.

В ході четвертого заняття учні знайомляться з сутністю управління, змістом роботи командира відділення і усвідомлюють обов'язки солдата в бою [89–94]. Під час розгляду управління відділенням в бою повідомляється його сутність, зміст та роз'яснюється порядок роботи командира відділення, викладений у Бойовому Статуті Сухопутних військ. Особливий інтерес викликає в учнів демонстрація бойового порядку відділення, місця командира відділення в бою у конкретній тактичній обстановці.

Вивчення обов'язків солдата в бою, зазвичай, проводиться в наступному порядку. Спочатку зачитується формулювання одного обов'язку або групи обов'язків з Бойового Статуту Сухопутних військ. При цьому учням повинні бути зрозумілі необхідність виконання обов'язків і характер військових якостей, що дозволяють солдату бездоганно справлятися з ними.

Переконавшись, що учні зрозуміли і засвоїли зміст цього обов'язку, переходять до вивчення інших обов'язків солдата в бою.

Під час вивчення теми "Інженерні загородження" учні знайомляться із загальним пристроєм, принципом дії і способами їх установки. У них формується потреба в оволодінні інженерними знаннями.

На початку заняття, залучаючи знання учнів з бойового забезпечення, керівник проводить коротку бесіду з питань: яка мета інженерного забезпечення бою? Як організовується воно в відділенні? Крім того, пропонуються короткі виступи підготовлених учнів з питань про роль і значення інженерного забезпечення в конкретній бойовій обстановці. Учні підводяться до висновку, що солдати підрозділів всіх родів військ повинні вміти не тільки швидко обладнати в інженерному відношенні окопи і укриття для бойової техніки, вони повинні вміти встановлювати і знешкоджувати міни.

Вивчення протитанкових і протипіхотних мін зазвичай проводиться послідовно в такому порядку. Спочатку демонструються міни, розповідається про їхнє призначення і називаються їхні основні характеристики. Потім з використанням плаката розглядаються пристрій і принцип його дії. Ознайомлення з порядком їх установки рекомендується проводити на навчальному містечку для занять з тактичної підготовки.

Учням повідомляються місця установки мін і мінних полів, а потім показуються встановлені протитанкова і протипіхотна міни і йдеться про вимогу щодо їх установки, демаскуючих ознак. При цьому підкреслюється, що під час поводження з мінами неприпустимі поспішність, недбалість і метушливість. Учні повинні засвоїти, що тільки тверді знання особливостей пристрою, принципу їх дії, точність і акуратність під час їх установки і знешкодженні, холоднокровність і самовладання можуть виключити можливі помилки.

Знайомство учнів з зразково обладнаною в інженерному відношенні позицією мотострілецького відділення дозволяє закріпити їх знання і сформувані розуміння необхідності інженерного обладнання позицій як важливої умови, що забезпечує успіх у боротьбі з противником.

Для розуміння учнями необхідності оволодіння початковими знаннями ведення інженерних робіт відзначається зростання ролі і значення інженерного забезпечення в сучасному бою.

Ознайомлення з обладнаною позицією відділення зазвичай починають з показу одиночних окопів для стрільби стрілка, кулеметника і гранатометника стоячи. При цьому називаються елементи окопів і їх розміри, потім показуються щілину, вогнева позиція БМП (БТР) і пояснюється порядок їх обладнання. Дуже важливо відвести час для того, щоб учні могли побувати окопи, траншеї і практично переконатися, наскільки зручно вести з них вогонь, метати гранати, ховатися в них від артилерійського вогню противника і здійснювати маневр.

Показ мінно-вибухових загороджень рекомендується почати з повідомлення учням, що їх основу складають мінні поля, які за цільовим призначенням поділяються на протитанкові, протипіхотні та змішані, а за способами приведення їх у дію – на керовані і некеровані. Створення мінних полів здійснюється вручну або із застосуванням мінних загороджувачів, а також з бронетранспортерів, автомобілів, вертольотів, обладнаних спеціальними пристроями для їх установки.

Під час огляду ділянки навчального мінного поля, просуваючись по проході, позначеному дороговказами, рекомендується давати учням завдання визначати демаскуючі їх ознаки, встановлювати і знешкоджувати міни.

На закінчення заняття дуже важливо підкреслити, що всі елементи інженерного обладнання місцевості і позицій, мінно-вибухові загородження, що застосовувалися в роки минулої війни, не втратили свого значення в сучасних умовах, їх роль ще більше зросла. Тому майбутнім воїнам необхідно виховувати в собі потребу до оволодіння навичками ведення інженерних робіт.

Тема "Дії солдата в бою" вивчається на практичних і тактико-стройових заняттях, що проводяться на навчальному містечку для занять з тактичної підготовки та цивільної оборони або на місцевості. На цих заняттях в умовах створюваної тактичної обстановки у учнів розвивається інтерес до оволодіння прийомами і способами дій в бою, закладається основа для виховання морально-вольових, фізичних та бойових якостей.

Доцільно, використовуючи технічні засоби навчання (радіо, магнітофон, тріскачки і ін.), створювати обстановку, наближену до бойової. Основний метод навчання діям солдата в бою – особистий показ керівника заняття, супроводжуваний роз'ясненням дій, і тренування учнів.

На першому занятті під час відпрацювання способів пересування солдата в бою і дій по спалаху ядерного вибуху в учнів формуються навички швидкості дій на полі бою, виробляється тактичне мислення в оцінці місцевості з метою виконання бойового завдання, розвивається ініціативність.

Навчання способам пересування солдата на полі бою зазвичай проводиться в такій послідовності: спочатку коротко розповідається про способи пересування залежно від умов обстановки (вогню противника, рельєфу місцевості), потім показується, як виробляється пересування прискореним кроком і бігом, перебіжками і переповзанням. Після цього починається послідовне навчання зазначеним способам. При цьому оголошується попередження про вогонь противника і подаються команди за командира відділення: "Учень такий-то на рубіж, прискореним кроком (бігом, перебіжками, переповзанням) – вперед!"

Навчання діям по спалаху ядерного вибуху проводиться після нагадування учнем порядку використання захисних властивостей місцевості, вивченого на заняттях з цивільної оборони. Тренування доцільно проводити в складі взводу (на місці і в русі) з інтервалами між учнями в 4–6 кроків, подаючи команди: "Спалах праворуч (ліворуч, ззаду, спереду)!"

На другому занятті під час вивчення наступних дій солдата учнів спонукають до активного і рішучого просування вперед в поєднанні з веденням прицільного вогню по противнику. При цьому вони підводяться до думки, що успішні дії в наступі багато в чому обумовлюються сміливістю, самовладанням, умінням долати почуття страху під вогнем противника.

Перед відпрацюванням дій солдата під час підготовки до атаки і руху в атаку з окопу рекомендується спочатку розповісти учнем про те, що робить солдат під час підготовки до наступу, потім пояснити його дії під час підготовки до атаки, виходу з окопу і показати порядок руху в атаку, звертаючи при цьому увагу на те, що рух треба поєднувати з веденням вогню. Для показу дій солдата, який готується до атаки і атакуючого, необхідно взяти автомат і спорядження, опуститися в окоп і приготуватися до ведення вогню по противнику.

Потім подати команду: "Відділення, приготуватися до атаки!" – і продемонструвати її чітко виконання: приєднати до автомата штик-ніж (макет), споряджений магазин, дозарядити від'єднаний магазин і укласти його в сумку, встановити приціл "П" або 3, підготувати учбові гранати (болванки), закріпити спорядження, щоб воно не заважало руху, поставити одну ногу на сходинку, спертися руками об бруствер окопу. Після цього за командою "Відділення, в атаку – ВПЕРЕД!" треба швидко вискочити з окопу і рухатися вперед, ведучи вогонь на ходу поспіхом, без зупинки. Закінчивши показ, приступають до відпрацювання дій з учнями спочатку за розподілом, а потім в цілому.

Вивчення прийомів знищення противника в ході атаки (ручними гранатами, вогнем в упор і в бойовому хортингу) можна проводити в зворотному напрямку. На бруствері окопу доцільно встановити мішені і опудало, що імітують обороняється противника. Для показу дій солдата необхідно по команді "До бою – ВПЕРЕД!" почати рух, а потім, виконавши дії по командам "Підготувати гранати!", "Гранатами – ВОГОНЬ!" і клич "Ура!", вести вогонь в упор з автомата, притиснутого прикладом до боці; наблизившись до окопу, нанести укол в опудало. Дуже важливо спочатку в цілому показати прийоми знищення противника, потім за елементами.

Відпрацювання навчальних питань можна перевірити попарно або по відділеннях і одночасно з усіма учнями.

На третьому і четвертому заняттях учні отримують початкові навички оцінки місцевості з метою забезпечення спостереження за противником і високої ефективності ведення вогню по ньому. Основна виховна задача на цьому занятті полягає в формуванні у учнів спонукальних мотивів до оволодіння прийомами швидкого самообкопування і маскуванню під вогнем противника.

Дуже важливо на цих заняттях навчити учнів правильно відривати окоп для стрільби лежачи малою лопатою, одночасно спостерігаючи за противником [95–99]. Під час відпрацювання навчальних питань рекомендується ввести елементи змагальності.

На п'ятому занятті під час освоєння учнями прийомів дій в обороні у них формуються спонукальні мотиви до міцному утриманню займаної позиції і нанесення противнику максимальних втрат,

виробляється психологічна стійкість до таких гнітючим факторів сучасного бою, як загроза застосування ядерної зброї, постійний вплив вогню артилерії та інших засобів ураження противника.

Для тренування учнів діям у разі нанесення противником ядерного удару і з початком його вогневої підготовки спочатку оголошується тактична обстановка і бойове завдання, потім вступні про дії противника: "Спалах ззаду!" і подаються відповідні команди: "В укриття!", "До бою!". Слід домагатися від учнів швидких і правильних дій під час руху в укриття, занятті місць в окопі для ведення вогню по наступаючого противнику.

Навчання прийомам знищення противника рекомендується проводити за елементами: ведення вогню з автомата по наступаючій піхоті; знищення атакуючої піхоти противника ручними гранатами; знищення танків ручними протитанковими гранатами під час їх підходу до окопу і після проходження через окоп; знищення піхоти, увірвалася в окоп.

Для відпрацювання правильних дій по кожному елементу подаються відповідні команди: "По атакуючій піхоті, три, в пояс – ВОГОНЬ!", "По піхоті гранатами – ВОГОНЬ!", "По танку гранатами – ВОГОНЬ!" Необхідно домагатися, щоб учні правильно встановлювали зазначений приціл, після кидка гранати швидко ховалися, а потім брали наготові для стрільби, сміливо наносили уколи багнетом-ножем і удари прикладом по опудала.

На шостому і сьомому заняттях (тактико-стройових) під час навчання діям солдата у наступі та обороні в складі відділення учні вдосконалюють знання і вміння в діях на полі бою в конкретній тактичній обстановці. У них формується потреба до взаємодії і надання взаємної допомоги. В інтересах досягнення зазначених цілей заняття рекомендується проводити при підвищеному фізичному навантаженні, створюючи для цього необхідну тактичну обстановку.

У вихідному положенні після оголошення тактичної обстановки дуже важливо поставити бойове завдання відділення і кожному учню вказують його місце в ланцюзі відділення, напрям, порядок руху і подолання загороджень, сигнали оповіщення, управління і взаємодії.

Відпрацювання навчальних питань можна проводити спочатку за елементами, а потім в цілому. У разі неправильних дій учні повертаються у вихідне положення, а після роботи над помилками відпрацьовують прийоми до тих пір, поки не навчаться впевнено діяти. При цьому подаються команди і оголошуються вступні, розраховані на придбання практичних навичок і формування в учнів необхідних для ведення бою якостей.

На шостому занятті формування групи навичок під час висунення солдата на рубіж розгортання в колоні відділення і занятті їм місця в бойовому порядку відділення з ходу можна здійснювати за двома елементами: висування солдата на рубіж розгортання в колоні відділення; заняття їм місця в бойовому порядку. По першому елементу від учнів домагаються швидкого руху, дотримання встановлених дистанцій і ведення спостереження за противником і місцевістю. При цьому подаються вступні про проліт авіації, про розриви снарядів, про рух своїх танків, БМП (БТР) тощо.

Для відпрацювання другого елемента подається команда: "Відділення, в напрямку до такого-то предмета, що направляє такий-то, до бою – ВПЕРЕД!" При цьому учні відпрацьовують чітко виконання команди, тренуються в швидкому занятті свого місця в ланцюзі, дотримуючись інтервали в бойовому порядку і поєднуючи руху з веденням вогню по противнику. Після виконання дій за основними елементами всі вони повторюються в комплексі з вихідного положення до кордону, наміченого для початку відпрацювання наступного питання.

Відпрацювання другого навчального питання рекомендується здійснювати за елементами: подолання загороджень по проході і заняття свого місця в ланцюзі; рух в ланцюзі і знищення противника ручними гранатами, вогнем в упор і в можливій рукопашній сутичці.

Початкова військова підготовка – складова частина системи підготовки молоді до служби в Збройних Силах України розглядає захист України зміцнення оборони країни і забезпечення державної безпеки як одну з найважливіших функцій держави.

Сьогодні, коли новітні відкриття науки швидко знаходять застосування у військовій справі, зростає значення підготовки до захисту Батьківщини. Нова техніка приводить до корінних змін у характері і способах бойових дій бій став набагато маневренішим, швидкоплинність, збільшився його просторовий розмах, що висуває нові, більш високі вимоги до психологічної, фізичної та спеціальної підготовки війна вимагає від нього вміння швидко орієнтуватися в обстановці, вміло оцінювати її і приймати правильні рішення координувати свої дії, з діями підрозділу. Це означає що тепер біля пультів бойових машин в танках у штурвалів бойових літаків, зенітно-ракетних комплексів повинні знаходитися люди, більш підготовлені у військовому і спеціальному відношенні, ніж це було в минулому.

В успішному вирішенні цих завдань важливу роль відіграє, і початкова військова підготовка. Вона є обов'язковою державною формою військового навчання учнівської молоді.

Активну участь в її проведенні приймають місцеві обласні та районні органи, під їх керівництвом планується ця робота на території проведення заходу, здійснюється тісна координація зусиль різних відомств і організацій.

Вирішення питань підготовки молоді до служби в Збройних Силах України базується на положеннях Конституції України, прийнятої в червні 1996 року.

Результати дослідження дають підставу зробити висновок, що мета досягнута, поставлені завдання вирішені. Однак виконана робота не претендує на охоплення всього кола питань, пов'язаних з вирішенням проблеми початкової військової підготовки підростаючого покоління. Вишукування в цій галузі можуть бути продовжені і поглиблені. Зокрема, актуальним є аналіз ролі та місця початкової військової підготовки в системі додаткової освіти; специфіки підготовки викладачів з військової підготовки в дорадянській і радянській періоди.

Соціально-економічний розвиток України в ХХ столітті сприяв зростанню населення і підвищенню його соціокультурного рівня. Однак зміни, що відбуваються в геополітичному світі, зажадали від держави підвищення обороноздатності, а значить, наявності боєздатної армії і флоту. Невід'ємним її атрибутом виступає підготовка майбутнього солдата до несення військової служби. У розглянутий період основу Збройних Сил України становлять в першу чергу солдати. Від того, які вміння і навички будуть у них сформовані в допризовному віці, залежить їх швидка адаптація до нових умов військової служби.

Для вирішення завдань здійснення якісної початкової військової підготовки, урядом країни приймалися необхідні заходи, в тому числі і з розвитку початкової військової підготовки в прикордонних районах. Особливе географічне положення і етнічний склад України прискорили процеси, спрямовані на впровадження початкової військової підготовки в систему загального та початкової професійної освіти. Впровадження початкової військової підготовки в загальноосвітній цикл сприяло також вдосконалення громадянського і патріотичного виховання молоді, заснованого в першу чергу на традиційних національних цінностях.

Теоретичний аналіз психолого-педагогічної та історичної літератури дозволив виявити основні передумови становлення та розвитку початкової військової підготовки в системі загальної та початкової професійної освіти в ХХІ столітті:

соціальні: соціальні і економічні зміни в Україні; економічна криза; соціальна криза; міжнародне становище держави;

педагогічні: усвідомлення необхідності підготовки випускників освітніх установ до військової служби; військові традиції наших славних предків.

Кардинальна зміна соціально-економічних і політичних умов в країні на початку 1990-х років призвело до скасування початкової військової підготовки у системі загальної та початкової професійної освіти. В результаті було втрачено накопичений педагогічний досвід з початкової військової підготовки, а підростаюче покоління виявилось слабо або зовсім не підготовленим до несення військової служби.

Як вже зазначалось, 25 жовтня 2002 року Указом Президента України № 948/2002 було схвалено **Концепцію допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді**, метою якої є:

визначення основних напрямів удосконалення допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді;

забезпечення єдності навчання, виховання, розвитку і психологічної підготовки молоді до захисту України;

вироблення єдиних поглядів на проблему виховання патріота і громадянина;

визначення ролі державних органів в організації та проведенні допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання молоді;

удосконалення педагогічних форм і методів навчання молоді основ військової справи;

формування у молоді високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку щодо захисту національних інтересів України;

узгодження дій міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо цілеспрямованої підготовки молоді до захисту України;

створення системи шефських зв'язків військових частин і військових закладів вищої освіти з закладами освіти, в яких проводиться допризовна підготовка, взаємодії з ветеранськими та іншими громадськими організаціями патріотичного спрямування.

Допризовна підготовка і військово-патріотичне виховання молоді мають здійснюватися відповідно до вимог Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України і за такими принципами:

державна спрямованість;
науковість;
пріоритет гуманістичних і демократичних цінностей, повага до конституційних прав і свобод людини і громадянина;
виховання молоді на патріотичних, історичних та бойових традиціях Українського народу;
взаємозалежність та узгодженість змісту, форм і методів допризовної підготовки та виховної роботи.

Основи організації допризовної підготовки молоді

Головними завданнями допризовної підготовки є:

ознайомлення молоді з основними положеннями Конституції України про захист України, Законів України “Про оборону України”, “Про загальний військовий обов’язок і військову службу”, інших нормативно-правових актів з питань оборони, військового будівництва та проходження військової служби;

усвідомлення молоддю свого обов’язку в разі виникнення загрози суверенітету та територіальній цілісності України;

набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їх характерні особливості;

засвоєння основ військової справи, цивільної оборони і медико-санітарної підготовки;

здійснення психологічної підготовки до військової служби.

Допризовна підготовка має здійснюватися за такими напрямками:

1) вивчення історії українського війська

Розглядаються призначення, організаційна структура, озброєння і тактика ведення бойових дій (визначні битви) війська княжих часів, козацького війська, військових формувань у боротьбі за національну державність у 1917 – 1920 роках, у тому числі українських січових стрільців, армії Української Народної Республіки, Радянської Армії, Збройних Сил України та інших військових формувань. Формування у молоді ідеалу людини-патріота, захисника України на прикладах героїчної боротьби Українського народу за незалежність;

2) ознайомлення із законодавством з військових питань

Вивчаються положення Конституції України, Законів України “Про оборону України”, “Про Збройні Сили України”, “Про Державну прикордонну службу України”, “Про Цивільну оборону України”, “Про загальний військовий обов’язок і військову службу”, “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, Воєнної доктрини України, статuti Збройних Сил України, положення про проходження військової служби, особливо в частині, що стосується прав, обов’язків і відповідальності громадян за порушення законодавства про загальний військовий обов’язок і військову службу. Формуються правильні уявлення про походження Військової присяги і бойового прапора, військових відзнак і символіки України, про зміст, значення та порядок складання Військової присяги. Розкриваються відмінності між військовою та альтернативною (невійськовою) службою;

3) ознайомлення із структурою і завданнями Збройних Сил України та інших військових формувань

Набуваються знання про призначення, структуру і завдання Збройних Сил України та інших військових формувань, видів Збройних Сил України, напрями їх реформування та розвитку, основні види озброєння і військової техніки, професії, які використовуються у військах. Вивчаються існуючі в Україні системи військової підготовки та організації внутрішньої і вартової служби, повсякденної життєдіяльності військ. Проводиться ознайомлення з основними нормами речового, продовольчого і грошового забезпечення військовослужбовців;

4) вивчення основ Цивільної оборони України

З урахуванням знань та вміння, набутих під час засвоєння програми “Безпека життєдіяльності людини”:

вивчаються основи Цивільної оборони України, зокрема способи і засоби захисту населення від наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха і сучасних засобів ураження, вражальної дії основних небезпечних хімічних речовин, які використовуються у промисловості та сільському господарстві, порядок оповіщення населення про заходи цивільної оборони, основи рятувальних та інших невідкладних робіт під час ліквідації наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха;

організовується навчання щодо здійснення на практиці заходів із захисту населення під час надзвичайних ситуацій техногенного, природного і воєнного характеру, роботи з приладами

радіаційної і хімічної розвідки та дозиметричного контролю, дій у складі поста радіаційного і хімічного спостереження;

проводиться ознайомлення з основами здійснення заходів щодо евакуації населення, організації захисту тварин і рослин, проведення дезактиваційних, дегазаційних, дезінфекційних робіт, часткової та повної санітарної обробки людей, з уражальними факторами в разі застосування зброї масового ураження;

5) набуття практичних навичок з основ військової справи, у тому числі з вогневої, тактичної, прикладної фізичної та медико-санітарної підготовки

Під час занять з вогневої підготовки вивчаються правила безпеки під час поводження із зброєю, призначення, бойові властивості і принцип роботи сучасної стрілецької зброї, ручних осколкових гранат. Для виконання вправ з практичних стрільб з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки і автомата використовуються тири та стрільбища закладів освіти, базових закладів освіти і центрів допризовної підготовки у районах (містах), закладів освіти Товариства сприяння обороні України, військових частин і військових закладів вищої освіти Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, інших центральних органів виконавчої влади в разі розташування закладів освіти на великій відстані від військових частин, частин органів внутрішніх справ тощо.

Тактична підготовка має надати молоді знання про характеристику загальновійськового бою, види вогню і маневру, організацію механізованого відділення у військах, основи топографії, навчити застосовувати способи пересування на полі бою, обирати та обладнувати вогневу позицію, вести спостереження в заданому секторі, визначати розташування цілей відносно орієнтирів, застосовувати ручні гранати.

Прикладна фізична підготовка спрямовується на розвиток сили, витривалості, швидкості, спритності, сміливості, координації рухів. Молодь залучається до регулярних занять фізичною культурою і спортом, у тому числі прикладними видами спорту, набуває навичок подолання перешкод, здійснення марш-кидків, метання гранат, бігу на лижах, гімнастики, володіння прийомами ведення рукопашної сутички тощо.

Під час занять з медико-санітарної підготовки вивчаються способи визначення причин припинення серцевої діяльності і дихання, набуваються навички правильного користування шприц-тюбиком, накладання стерильної пов'язки на голову, передпліччя, ліктьовий і плечовий суглоби, шини з підручного матеріалу у разі перелому кісток, проведення штучної вентиляції легенів і непрямого масажу серця;

б) психологічна підготовка

Ця підготовка спрямовується на формування у молоді людини психологічної готовності до діяльності у складі військового колективу в умовах проходження військової служби, а також до дій в екстремальних ситуаціях.

Допризовна підготовка включається як складова до визначеної державою системи закладів вищої, професійно-технічної, закладів загальної середньої освіти та проводиться за програмами, затвердженими відповідно до законодавства і погодженими з Міністерством оборони України.

Допризовна підготовка є обов'язковим навчальним предметом і включається до інваріантної частини навчального плану. Допризовна підготовка проводиться протягом усього навчального року. Наприкінці навчання організуються 3–5-денні навчально-польові заняття на базі військових частин, військових комісаріатів, центрів допризовної підготовки, базових закладів освіти або безпосередньо в закладах освіти.

Курс допризовної підготовки доцільно визначити з урахуванням досвіду її проведення загальним обсягом не менш як 140 навчальних годин у закладах освіти усіх категорій, з них 18–30 годин – на проведення навчально-польових занять. При цьому необхідно враховувати запланований поетапний перехід Збройних Сил України на комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, що супроводжуватиметься поступовим скороченням чисельності особового складу, строку проходження строкової військової служби з 18 до 12 місяців і строків підготовки молодших спеціалістів у навчальних військових частинах, збільшенням кількості випускників закладів освіти, які після досягнення 25-річного віку, без проходження строкової військової служби, беруться на військовий облік військовозобов'язаних і призначаються для комплектування військових частин на воєнний час, маючи лише допризовну підготовку.

Навчально-польові заняття проводяться у формі комплексних занять з метою оцінювання, закріплення та вдосконалення вміння і навичок, набутих учнями (студентами) впродовж навчального року, і передбачають виконання нормативів з основ цивільної оборони та військової справи з використанням зброї, в тому числі стрільбу з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими

патронами, приладів, спорядження, засобів інженерного озброєння та індивідуального захисту, спортивного обладнання тощо. Заходи, спрямовані на формування психологічної готовності молоді до військової служби, проводяться на місцевості у вигляді гри, естафети, змагання. Стрільба з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах за планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником військового закладу вищої освіти), органом управління освітою і керівником закладу освіти.

Навчальний час на допризовну підготовку для закладів загальної середньої освіти визначається базовими навчальними планами, для закладів професійно-технічної освіти – типовими навчальними планами підготовки кваліфікованих робітників, а для закладів вищої освіти – освітньо-професійними програмами підготовки фахівців.

Висновки. Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що виховна роль і функції тренерів дитячих, юнацьких і молодіжних клубів бойового хортингу в Україні мають велике значення для налагодження військово-патріотичного виховання, навчально-виховного процесу з бойового хортингу у закладах освіти. Бойовий хортинг сприяє підвищенню загальнофізичної підготовки учнів, має ефективні засоби позитивного впливу на виховання фізичної культури та основ здоров'я, формування цінностей патріотизму та здорового способу життя студентської молоді, а спортивні результати студентів, які займаються бойовим хортингом, від цього тільки підвищуються, і це дозволяє говорити про досягнення поставленої мети й розв'язання основних завдань даного наукового дослідження.

Таким чином, у даному науковому дослідженні описана методика проведення занять з початкової військової підготовки для спортсменів бойового хортингу, охарактеризовано військово-патріотичне виховання та спортивно-прикладна підготовка учнів засобами бойового хортингу, визначено особливості виховного та оздоровчого призначення навчально-тренувальної програми бойового хортингу для учнів школи і студентів закладів вищої освіти, з якими проводяться заходи військово-патріотичного спрямування, проаналізовано методи та форми фізичного виховання дітей та молоді із застосуванням військово-патріотичних засобів сучасного національного виду спорту бойового хортингу та підходи до визначення сутності, змісту і завдань військово-патріотичне виховання української молоді, оздоровленні та формування готовності до захисту України.

Завдання військово-патріотичного виховання засобами бойового хортингу: оволодіння основними навичками збереження особистої та колективної безпеки, надання само- і взаємодопомоги в екстремальних ситуаціях, зміцнення морально-вольового стану та фізичного розвитку учнів, ознайомлення з основами рятувальної справи, надання загальної та спеціальної фізичної підготовки для служби в Збройних Силах України.

Перспективи подальших досліджень. Подальша робота над удосконаленням описаної методики проведення занять з початкової військової підготовки для спортсменів бойового хортингу, визначенням виховної ролі і функцій тренерів дитячих, юнацьких і молодіжних клубів бойового хортингу в Україні у констатувальному, формувальному та контрольному експериментах буде конкретизована в результатах дослідження й опублікована у фахових виданнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антоненко С. А. Підготовка професійних захисників України у системі бойового хортингу / С. А. Антоненко, Е. А. Єрьоменко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 52–62.
2. Бабурнич С. А. Професіограма спортивного судді з бойового хортингу / С. А. Бабурнич, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 343–353.
3. Бадьора С. М. Методи психічної саморегуляції співробітників правоохоронних органів у системі бойового хортингу / С. М. Бадьора, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 334–346.
4. Біла В. Р. Військово-патріотичне виховання школярів і студентів у процесі занять бойовим хортингом / В. Р. Біла, Е. А. Єрьоменко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 242–254.

5. Бобік С. П. Формування професійно-психологічних здібностей співробітників правоохоронних органів у процесі занять бойовим хортингом / С. П. Бобік, Е. А. Єрмоєнко, С. П. Параниця // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 23–38.

6. Боднарчук О. Г. Бойовий хортинг для підготовки співробітників правоохоронних органів / О. Г. Боднарчук, Е. А. Єрмоєнко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 226–242.

7. Бондарчук В. В. Бойовий хортинг як засіб формування професійно-прикладних якостей курсантів і працівників силових структур / В. В. Бондарчук, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Чмелюк // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 188–200.

8. Брухно Ю. С. Бойовий хортинг як засіб формування фізичної культури студентів і курсантів / Ю. С. Брухно, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 200–214.

9. Буток О. В. Бойовий хортинг і здоров'я людини / О. В. Буток, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 564–575.

10. Бухтіяров О. А. Бойовий хортинг як система підготовки українського професійного воїна-патріота / О. А. Бухтіяров, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 126–139.

11. Вехтев В. В. Бойовий хортинг у військовому мистецтві / В. В. Вехтев, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 827–840.

12. Вишницький І. О. Застосування прийомів боротьби у різних видах єдиноборств / І. О. Вишницький, Е. А. Єрмоєнко // Збірник наукових статей. – Дніпро : ДДІФКіС, 1996. – С. 57–72.

13. Ганчева В. І. Бойовий хортинг: методика застосування дихальних вправ у процесі занять / В. І. Ганчева, Е. А. Єрмоєнко, Г. А. Коломoeць // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 667–682.

14. Гарбовський Л. А. Бойовий хортинг і методика викладання у закладах вищої освіти / Л. А. Гарбовський, Е. А. Єрмоєнко, В. Л. Гришук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 155–173.

15. Гречана Л. О. Бойовий хортинг у системі початкової школи закладів загальної середньої освіти / Л. О. Гречана, Е. А. Єрмоєнко, С. М. Солодько // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28–29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 554–563.

16. Гречаний О. М. Методика викладання бойового хортингу в процесі гурткової роботи у закладах загальної середньої освіти / О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 251–262.

17. Гришук В. Л. Бойовий хортинг як засіб професійно-прикладної підготовки правоохоронців до виконання службово-бойових завдань з протидії контрабанді у районах здійснення операції об'єднаних сил / В. Л. Гришук, Е. А. Єрмоєнко, О. А. Бухтіяров // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 59–73.

18. Деркач О. В. Розвиток фізичних якостей у співробітників правоохоронних органів засобами бойового хортингу за методом функціонального тренування / О. В. Деркач, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-

практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 384–403.

19. Довгань Н. Бойовий хортинг як інструмент соціалізації студентів закладів вищої освіти / Н. Довгань, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 177–186.

20. Ерёмєнко Э. А. Хортинг – философия украинского единоборца / Э. А. Ерёмєнко // Боевые искусства – ключи к совершенству. – 2012. – № 6. – С. 4–5.

21. Єрмоєнко В. Засоби профілактики основних стоматологічних захворювань у студентів, курсантів, спортсменів бойового хортингу та співробітників правоохоронних органів / В. Єрмоєнко, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 116–126.

22. Єрмоєнко В. Е. Медичний контроль змагальної діяльності з бойового хортингу / В. Е. Єрмоєнко, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 195–215.

23. Єрмоєнко В. Стоматологічне здоров'я дітей та молоді як чинник спортивних успіхів у бойовому хортингу / В. Єрмоєнко, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 96–111.

24. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг. Навчальна програма спортивної секції з бойового хортингу для учнів середнього шкільного віку 5–9 класів : навч. програма / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут модернізації змісту освіти. – ГС «НФБХУ», 2021. – 127 с.

25. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – виховна система школярів України / Е. А. Єрмоєнко, О. М. Гречаний // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 240–251.

26. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг – професійно-прикладний вид спорту правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Національна федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 203 с.

27. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг у системі професійної підготовки співробітників державних правоохоронних органів : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України. – Київ : ГС «НФБХУ», 2021. – 222 с.

28. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 31–39.

29. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 215–225.

30. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб військово-патріотичного виховання старшокласників / Е. А. Єрмоєнко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 273–287.

31. Єрмоєнко Е. Бойовий хортинг як засіб оптимізації функціональної підготовки студентів і курсантів спеціалізованих закладів вищої освіти та співробітників правоохоронних органів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 19–33.

32. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб прикладної психофізичної підготовки курсантів правоохоронних спеціальностей відомчих закладів вищої освіти / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 128–138.

33. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як засіб професійно-психологічної підготовки співробітників правоохоронних органів України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, Нац. федерація бойового хортингу України. – К : ГС «НФБХУ», 2020. – 138 с.

34. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як система формування готовності співробітників правоохоронних органів до дій в екстремальних ситуаціях / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 110–128.

35. Єрмоєнко Е. А. Бойовий хортинг як чинник формування військово-патріотичних здібностей, фізичної культури та основ здоров'я учнівської молоді / Е. А. Єрмоєнко, І. В. Кузора // *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної*

культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2020. Вип. 8 (128) 20. С. 61–69.

36. Єрмоєнко Е. Витоки та історія розвитку бойового хортингу в Україні і за кордоном / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 55–70.

37. Єрмоєнко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Едуард Анатолійович Єрмоєнко. – К., 2016. – 222 с.

38. Єрмоєнко Е. А. Виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури /Фізична культура і спорт/». – 2019. – Вип. 10 (118). – 2019. – С. 49-56.

39. Єрмоєнко Е. А. Виховна система бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2018. – Вип. 9. – С. 156–171.

40. Єрмоєнко Е. А. Відкрита заява Едуарда Єрмоєнко про заснування хортингу – національного виду спорту України 17 липня 2008 року / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во України у справах сім'ї, молоді та спорту. Київ : Тренерська рада, 2008. – 7 с.

41. Єрмоєнко Е. Військово-патріотична програма та прикладний хортинг / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу : зб. наук. праць / Нац. академія педагогічних наук України, Ін-т проблем виховання НАПН України, Українська федерація хортингу. – К. : Паливода А. В., 2014. – Вип. 1. – С. 10–19.

42. Єрмоєнко Е. А. Військово-прикладний і бойовий хортинг у системі професійної підготовки допризовної молоді, військовослужбовців та правоохоронців / Е. А. Єрмоєнко, С. С. Полторацький // Шляхи удосконалення професійних компетентностей фахівців в умовах сьогодення : матер. міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 28-29 травня 2020 р. / Мін-во освіти і науки України, Держ. наук. установа «Інститут модернізації змісту освіти», [та ін.]. – Київ, 2020. – С. 527–533.

43. Єрмоєнко Е. Всесвітнє українське земляцтво та діаспора у сприянні розвитку бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 56–79.

44. Єрмоєнко Е. А. Декларація хортингу у світі / Е. А. Єрмоєнко // Колегія Мін-ва України у спр. сім, мол. та сп. : Київ, 2008. – 12 с.

45. Єрмоєнко Е. А. Засади формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді засобами хортингу. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 10 (80) 16. – С. 38–44.

46. Єрмоєнко Е. А. Значимість цінностей фізичної культури та основ здоров'я для студентів і курсантів, які займаються бойовим хортингом. *Науковий часопис Нац. пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія № 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць.* К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 11 (119) 19. С. 71–79.

47. Єрмоєнко Е. А. Комплексне використання потенціалу бойового хортингу для забезпечення національної безпеки України в умовах зовнішньої агресії / Е. А. Єрмоєнко // Актуальні проблеми забезпечення національної безпеки та спрощення процедур міжнародної торгівлі : зб. тез IV наук.-практ. інтернет-конфер., 25-31 травня 2020 р., м. Ірпінь – м. Хмельницький / Мін-во фінансів України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Хмельницький : Науково-дослідний центр митної справи, 2020. – С. 18–23.

48. Єрмоєнко Е. А. Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Університет ДФС України, ГС «Національна федерація бойового хортингу України. – К. : ГС «НФБХУ», 2020. – 122 с.

49. Єрмоєнко Е. Медико-біологічні та морфологічні особливості бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 112–121.

50. Єрмоєнко Е. Медико-фізіологічні чинники самоконтролю за фізичним навантаженням на тренуваннях з бойового хортингу у процесі виховання фізичної культури студентів / Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2018. – Вип. 9. – С. 127–138.

51. Єрмоєнко Е. А. Міжнародні правила змагань з хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Київ : МГО «Міжнародна Федерація Хортингу», 2009. – 85 с.

52. Єрмоєнко Е. А. Навчальна програма гурткової (секційної) роботи «Хортинг» для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2012. – 268 с.

53. Єрмоєнко Е. А. Наукове обґрунтування психолого-педагогічних умов виховання фізичної культури та основ здоров'я студентів у процесі занять бойовим хортингом / Е. А. Єрмоєнко //

Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2020. - Вип. 3 (123). - С. 47-56. - DOI 10.31392/NPU-ps.series15.2020.3(123).09.

54. Єрмоєнко Е. А. Основоположні принципи бойового хортингу. *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць*. К. : Паливода А. В. 2018. Вип. 9. С. 22–31.

55. Єрмоєнко Е. А. Особливості самовиховання в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 40–55.

56. Єрмоєнко Е. А. Особливості фізичної і психологічної підготовки та формування професійних якостей курсантів і працівників правоохоронних органів засобами бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 39–42.

57. Єрмоєнко Е. А. Правомірність застосування службово-прикладних прийомів фізичного впливу системи бойового хортингу в екстремальних умовах соціального характеру у межах необхідної самооборони / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 95–110.

58. Єрмоєнко Е. А. Принципи виконання й методика вивчення базових технічних елементів хортингу: методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 87 с.

59. Єрмоєнко Е. А. Психічні процеси в бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 63–72.

60. Єрмоєнко Е. А. Робоча програма фізкультурно-оздоровчих занять з хортингу для дітей / Е. А. Єрмоєнко // К. : Нац. ун-т фізичного виховання і спорту України, 2009. – 32 с.

61. Єрмоєнко Е. А. Система фізичного виховання спортсменів бойового хортингу / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць* / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2017. – Вип. 8. – С. 187–205.

62. Єрмоєнко Е. А. Теоретико-методичні засади виховання наполегливості в молодших школярів у процесі занять бойовим хортингом : монографія / Е. А. Єрмоєнко ; Мін-во освіти і науки України, Ін-т проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 191 с.

63. Єрмоєнко Е. А. Технічна підготовка спортсмена бойового хортингу : монографія / Е. А. Єрмоєнко // Мін-во освіти і науки України, Інститут проблем виховання НАПН України. – ГС «НФБХУ», 2020. – 652 с.

64. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко // К. : Паливода А. В., 2009. – 227 с.

65. Єрмоєнко Е. Філософія бойового хортингу / Е. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2018. – Вип. 9. – С. 82–104.

66. Єрмоєнко Е. Формування фізичної культури та цінностей здорового способу життя студентської молоді як передумова спортивних успіхів у бойовому хортингу / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу*. – 2019. – Вип. 11. – С. 261–274.

67. Єрмоєнко Е. А. Формування цінностей здорового життя учнівської та студентської молоді на заняттях хортингом у навчальних закладах / Е. А. Єрмоєнко // *Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць* / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2016. – Вип. 6. – С. 115–123.

68. Єрмоєнко Е. А. Хортинг : навчальна програма гурткової (секційної) роботи для учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів / Єрмоєнко Едуард Анатолійович. – Київ : Паливода А. В., 2012. – 268 с.

69. Єрмоєнко Е. А. Хортинг – національний вид спорту України: метод. посіб. / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода А. В., 2014. – 1064 с.

70. Зверєв А. В. Бойовий хортинг у методиках вдосконалення силових якостей спортсменів різних вікових груп / А. В. Зверєв, Е. А. Єрмоєнко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 593–603.

71. Івашковський В. Психомоторика та психо-фізіологічні особливості підготовки спортсменів бойового хортингу / В. Івашковський, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 130–138.
72. Ільницький І. Р. Хортинг та організація навчання / І. Р. Ільницький, Е. А. Єрьоменко, С. А. Бабурнич // Збірник наукових праць. – Київ : Паливода А. В., 2008. – С. 247–258.
73. Карасевич С. А. Бойовий хортинг як засіб морально-етичного виховання особистості / С. А. Карасевич, Е. А. Єрьоменко, В. Р. Біла // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 346–357.
74. Кіблицький Р. В. Бойовий хортинг: концептуальні засади розвитку і популяризації в Україні / Р. В. Кіблицький, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 502–514.
75. Коломоєць Г. А. Бойовий хортинг і принципи формування духовно-моральної вихованості учнів / Г. А. Коломоєць, Е. А. Єрьоменко, В. В. Деревянко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 776–793.
76. Колос М. А. Бойовий хортинг: швидкісно-силова підготовка та оптимізація управління навчально-тренувальним процесом / М. А. Колос, Е. А. Єрьоменко, О. М. Сидоренко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 493–502.
77. Кузора І. В. Військово-патріотична програма бойового хортингу / І. В. Кузора, Е. А. Єрьоменко, В. В. Вехтев // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 840–852.
78. Кукушкін К. М. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 6–14.
79. Куцкір М. С. Принципи виховання системних вольових якостей спортсменів хортингу / М. С. Куцкір, Е. А. Єрьоменко, О. М. Гречаний // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 108–126.
80. Литвиненко А. М. Бойовий хортинг – комплексна система фізичного виховання особистості / А. М. Литвиненко, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 403–422.
81. Лях В. Інноваційні підходи у боротьбі «Лави на лаву» з учнями козацьких класів і спортсменів бойового хортингу / В. Лях, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 164–176.
82. Ляховець О. О. Бойовий хортинг як засіб виховання патріотизму у дітей дошкільного віку / О. О. Ляховець, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 305–315.
83. Остапенко О. І. Бойовий хортинг як засіб формування у старшокласників готовності до військової служби / О. І. Остапенко, Е. А. Єрьоменко, А. В. Тішин // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 638–652.
84. Петрочко Ж. В. Хортинг – школа сили і честі юного українця : метод. посіб. / Ж. В. Петрочко, Е. А. Єрьоменко. – К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 544 с.
85. Полторацький С. С. Бойовий хортинг у впровадженні воїнських традицій українського народу / С. С. Полторацький, Е. А. Єрьоменко, В. Е. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 538–550.
86. Присяжнюк С. Бойовий хортинг та проблема активного відпочинку спортсменів у різні вікові періоди / С. Присяжнюк, Е. Єрьоменко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 206–218.

87. Пустолякова Л. Бойовий хортинг у системі навчання фізичних вправ загального розвитку та спеціально-підготовчих вправ на заняттях з фізичного виховання у закладах вищої освіти / Л. Пустолякова, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2019. – Вип. 11. – С. 187–195.
88. Рудей Д. Ю. Бойовий хортинг у комплексі виховних засобів спортсменів шкільного віку / Д. Ю. Рудей, О. М. Гречаний, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 334–343.
89. Сичов С. Бойовий хортинг та особливості оптимізації управління атлетичним тренуванням у процесі спортивної діяльності / С. Сичов, Е. Єрмоєнко // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 219–225.
90. Сікан В. Ю. Технології здоров'язбереження у методиці хортингу / В. Ю. Сікан, Е. А. Єрмоєнко, С. А. Бабурнич // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 284–301.
91. Степанюк А. В. Планування та організація навчально-виховного процесу з хортингу / А. В. Степанюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць / [ред. кол.: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К. : Паливода А. В., 2009. – С. 325–338.
92. Степура Т. М. Бойовий хортинг як засіб формування специфічних психічних властивостей співробітників правоохоронних органів / Т. М. Степура, Е. А. Єрмоєнко, О. В. Буток // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 173–188.
93. Тішин А. В. Застосування прийомів бойового хортингу при вдосконаленні навчання у вищих освітніх установах правоохоронних органів України / А. В. Тішин, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 296–305.
94. Федорченко Т. Є. Бойовий хортинг і методика проведення занять в умовах здоров'язберігальної педагогіки / Т. Є. Федорченко, Е. А. Єрмоєнко, В. Е. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 695–713.
95. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг у підрозділах державної митної служби для підготовки співробітників до протидії незаконному переміщенню товарів у районах здійснення операції об'єднаних сил на сході України / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Протидія незаконному переміщенню товарів в районах здійснення Операції об'єднаних сил : тези допов. наук.-практ. семінару, 15 травня 2020 р. м. Ірпінь / Державна фіскальна служба України, Ун-т ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 7–25.
96. Чмелюк В. В. Бойовий хортинг як чинник навчання і професійної підготовки курсантів закладів вищої освіти правоохоронної спрямованості / В. В. Чмелюк, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Бондарчук // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – Ч. 2. – С. 8–23.
97. Шаповалов Б. Б. Перспективи розвитку бойового хортингу як засобу підготовки військовослужбовців правоохоронних органів військової структури до дій з ризиком для життя та здоров'я / Б. Б. Шаповалов, Е. А. Єрмоєнко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 14–15 липня 2020 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2020. – С. 315–322.
98. Шило О. М. Фізичне і морально-психологічне становлення особистості засобами хортингу / О. М. Шило, Е. А. Єрмоєнко, В. В. Вехтев // Педагогіка хортингу : зб. наук. праць. – К. : Паливода А. В., 2010. – С. 127–140.
99. Savchenko, A. (2017). Combat horting – educational practice for young people / A. Savchenko, E. Yeromenko // Теорія і методика хортингу. – 2017. – Вип. 8. – С. 88–95.

Yeromenko E. A.

State Tax University, Irpin, Ukraine

METHODS OF ACCOMMODATING COMBAT HORTING ATHLETES WITH THE ELEMENTS OF INITIAL MILITARY KNOWLEDGE

***Abstract.** This scientific article describes the method of conducting classes on initial military training for combat horting athletes, describes the military-patriotic education and sports-applied training of students by means of combat horting, identifies the features of educational and health purpose training program of combat horting for schoolchildren and students. of higher education, with which military-patriotic events are held, methods and forms of physical education of children and youth with the use of military-patriotic means of modern national sport of combat horting and approaches to determining the essence, content and tasks of military-patriotic education of Ukrainian youth, rehabilitation and formation of readiness to defend Ukraine. It is noted that the tasks of military-patriotic education by means of combat horting: mastering the basic skills of personal and collective security, self-help and mutual assistance in extreme situations, strengthening the morale and physical development of students, acquaintance with the basics of rescue, general and special physical training for service in units of law enforcement agencies of the state - in the Armed Forces of Ukraine, units of the Ministry of Emergencies of Ukraine and the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, education of ecological culture of students, active participation in combat horting in Ukraine and abroad. According to the program of military-patriotic education by means of combat horting work on accumulation of educational and methodical base is carried out, and also there are various forms of carrying out employment: theoretical employment of various educational direction; practical training sessions on sports; training in the applied section of combat horting; tourist trips, visits to historical places, as well as places of Cossack glory; participation in calendar sports competitions.*

***Key words:** methods of conducting classes, initial military training, military-patriotic education, sports-applied training, combat horting, defense of Ukraine.*